

1080070611

FONDO BIBLIOTECA PUBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEON

PUBLII OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER PRIMUS.

Ad Cæsarem Germanicum.

Tempora cum causis Latium digesta per annum,
 Lapsaque sub terras, ortaque signa canam.
 Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
 Hoc opus, & timidæ dirige navis iter:
 Officioque levem non averſurus honorem,
 Huic tibi devoto munere, dexter ades
 Sacra recognosces annalibus eruta priscis:
 Et quo fit merito quæque notata dies.
 Invenies illic & festa domestica vobis;
 Sæpe tibi pater est, sæpe legendus avus.
 Quæque ferunt illi pictos signantia fastos,
 Tu quoque cum Druso præmia fratre feres
 Cæsaris arma canant alii, nos Cæsaris aras:
 Et quoscumque sacris addidit ille dies.
 Annue conanti per laudes ire tuorum,
 Deque meo pavidos excute corde metus.
 Da mihi te placidum, dederis in carmina vires:
 Ingenium vultu statque caditque tuo.
 Pagina judicium docti subitura movetur
 Principis, ut Clario missa legenda Deo.
 Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
 Civica pro trepidis cum se tulit impetus artes;
 Scimus, & ad nostras cum se tulit impetus artes;
 Ingenii currant flumina quanta tui.
 Si licet, & fas est, vates rege vatis habenas;
 Auspice te felix totus ut annus eat.
 Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
 Constituit menses quinque bis esse suo.
 Scilicet arma magis, quam sidera, Romule, noras;
 Curaque finitimos vincere major erat.

Impia per sylvas victor ad antra venit.
 Ille alitum fracti prætruxerat obice montis:
 Vix jura movissent quinque bis illud onus.
 Nititur hic humeris (caelum quoque federat illis)
 Et vastum motu collabefactat onus.
 Quod simul eversum est, fragor æthera concutit ipsum;
 Istaque subsedit pondere molis humus.
 Prima movet Cacus collata prælia dextra;
 Remque ferox faxis slipitibusque gerit.
 Quis ubi nil agitur, patrias male fortis ad artes
 Confugit, & flammis ore sonante vomit.
 Quas quoties perlat, spirare Typhoea credas,
 Et rapidum Ænæo fulgur ab igne jaci.
 Occupat Alcides; adductaque clava trinodis,
 Ter quater adversi sedit ip ore viri.
 Ille cadit, missaq; vomit cum sanguine flammam;
 Et lato moriens pectore plangit humum.
 Immolat ex illis taurum tibi Juppiter unum
 Victor, & Evandrum, ruricolæque vocat.
 Constituitque sibi, quæ maxima dicitur, aram,
 Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
 Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
 Hercule quo tellus sit satis ista suo.
 At felix vates, ut Dis gratissima vixit,
 Possidet hunc jani sic Dca mense diem.
I dibus in magni castus Jovis æde sacerdos
 Seminaris flammis viscera libat ovis.
 Redditaque est omnis populo provincia nostro;
 Et tuus Augusto nomine dictus avus.
 Perlege dispositas generosa per atria ceras:
 Contigerant nulli nomina tanta viro.
 Africa victorem de se vocat: alter Iliarum,
 Aut Cretum domitas testificatur opes.
 Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum,
 Ille Numantina traxit ab urbe notam.
 Et mortem, & nomen Druso Germania fecit.
 Me miserum, virtus quam brevis illa fuit.
 Si petat a victis, tot sumet nomina Cæsar,

Quot

Quot numero gentes maximus orbis habet.
 Ex uno quidam celebres aut torquis adeptæ,
 Aut corvi titulos auxiliariis habent.
 Magne, tuam nomen rerum mensura tuarum est:
 Sed qui te vicit, nomine major erat.
 Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus.
 Illa domus meritis maxima dicta suis.
 Sed tamen humanis celebrantur honoribus omne
 Hic socium summo cum Jovè nomen habet.
 Sacra vocant augusta Patres: augusta vocantur
 Tempia, sacerdotum rite dicata manu.
 Hujus & augurium dependet origine verbi,
 Et quodcumque sua Juppiter auget ope.
 Augeat imperium nostri ducis, augeat annos:
 Protegat & vestras querna corona fores,
 Auspicibusque Deis tanti cognominis heres
 Omine suspiciat, quo Pater, Orbis onus.
Respiciet Titan actas ubi tertius idus.
 Fient Parrhasiæ sacra relata Deæ.
 Nam prius Ausonias matres carpenta vehabant,
 Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.
 Mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
 Ingratos nulla prole novare viros.
 Neve daret partus; istu temeraria cæco
 Visceribus crescens excutiebat onus.
 Corripuisse patres ausas immittit nuptas,
 Jus tamen ereptum restituisse ferunt.
 Binaque nunc pariter Tegeæ sacra parenti
 Pro pueris fieri virginibusque jubent.
 Scortea non illi fas est inferre sacello,
 Ne violent puros examinata focos.
 Si quis amas veteres ritus, assiste precanti;
 Nomina præcipies non tibi nota prius.
 Porrima placatur, Postvertaque, sive sorores,
 Sive fugæ comites, Mænali diva, tuæ.
 Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur;
 Altera venturum postmodo quidquid erat.

Can-

Candida te niveo posuit lux proxima templo;
 Qua fert sublimes alta Moneta gradus.
 Nunc bene prospicies Latiam Concordia turbam;
 Nunc te sacratæ constituere manus.
 Furius antiqui populi superator Hetrusci
 Voverat, & voti solverat ille fidem.
 Causa, quod à patribus sumptis secesserat armis
 Vulgus; & ipsa suas Roma timebat opes.
 Causa recens melior; sparsos Germania crines
 Corrigit auspiciis, dux venerande tuis.
 Inde triumphatæ libasti munera gentis;
 Templaque fecisti, quam colis ipse, deæ.
 Hæc tua constituit genitrix, & rebus, & ara,
 Sola toro magni digna reperta Jovis.
 Hæc ubi transferis, Capricorno, Phæbe, relicto,
 Per juvenis curres signa regentis aquas.
Septimus hinc oriens cum se demiserit undis,
 Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
Sydere ab hoc ignis, venienti nocte, Leonis
 Qui micat in medio pectore, meritis erit.
Ter quater evolvi signantes tempora Fastos:
 Nec sementina est ulla reperta dies.
 Tum mihi (sensit enim) lux hæc indicitur, inquit,
 Musa; quid à Fastis non statâ sacra petis?
 Utque dies incerta sacris, sic tempore certo
 Seminibus jactis est ubi foetus ager.
 State coronati plenum ad præsepe juvencl,
 Cum tepido vestrum vere redibit opus.
 Rusticus æmeritum palo suspendit aratrum:
 Omne reformidat frigore vulnus humus.
 Villice da requiem terræ semente peracta:
 Da requiem, terram qui coluere, viris.
 Pagum agat festum; pagum lustrate coloni,
 Et date paganis annua liba focis.
 Placentur frugum matres Tellusque, Ceresque,
 Farre suo, gravidæ visceribusque suis.
 Officium commune Ceres, & Terra tuentur:
 Hæc præbet casuam frugibus, illa locum.

Consortes operum, per quas correctæ vetustas,
 Quænaque glans victa est utiliore cibo.
 Frugibus immensis avidos satiate colonos,
 Ut capiant cultus præmia digna sui.
 Vos date perpetuos teneris sementibus auctus;
 Nec nova per gelidas uesti sit herba nives.
 Cum serimus, cælum ventis aperite ferenis;
 Cum latet, ætherea spargite semen aqua.
 Neve graves cultis Cerealia dona cavete
 Agmine læsuro depopulentur aves.
 Vos quoque subiectis, formicæ, parcite granis:
 Post messem prædæ copia major erit.
 Interea crescat scabrae rubiginis expers,
 Nec vitio cæli palleat ægra seges.
 Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo
 Divitiis pereat luxuriosa suis.
 Et careant loliis oculos vitiantibus agri;
 Nec sterilis cultu furgat avena solo.
 Triticeos foetus, passuraque farra bis ignem,
 Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
 Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
 Efficiatque ratas utraque diva preces.
 Bella diu tenuere viros; erat aptior ensis
 Vomere: cedebat taurus arator equo.
 Sarcula cessabant, versique in pila ligones,
 Factaque de rastri pondere cassis erat.
 Gratia dijs, domique tuæ: religata catenis
 Jam pridem nostro sub pede bella jacent.
 Sub juga bos veniat; sub terras semen aratas.
 Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres.
 At quæ venturas præcedet sexta calendis,
 Hac sunt Ledæis templa dicata Deis.
 Fratibus illa Deis fratres de gente Deorum
 Circa Juturnæ composuere lacus.
 Ipsum nos carmen deduxit Pacis ad aram:
 Hæc erit a mensis fine secunda dies.
 Frondibus Aëtiacis comptos redimita capillos,
 Pax ades; & toto mitis in orbe mane.

Dum desunt hostes, desit quoque causa triumphandi.
 Tu ducibus bello gloria major eris.
 Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma,
 Canteturque fera nil nisi pompa tuba.
 Horreat Æneas & primus & ultimus orbis:
 Si qua parum Romam terra timebit, amet.
 Thura sacerdotum pacalibus addite flammis;
 Albaque percussa victima fronte cadat.
 Utq; domus, quæ præstat eam, cum pace perennet,
 Ad pia propensos vota rogate Deos.
 Sed jam prima mei pars est exacta laboris:
 Cumque suo finem mense libellus habet.

PUBLII OVIDII NASONIS

FASTORUM

* * * * *

LIBER SECUNDUS.

JAnus habet finem: cum carmine crescat & annus,
 Alter ut it mensis, sic liber alter eat.
 Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis,
 Exiguam memini, nuper eratis opus.
 Ipse ego vos habui faciles in amore ministros,
 Cum lusst numeris prima iuventa suis.
 Idem sacra cano, signataque tempora Fastis:
 Ecquis ad hæc illinc crederet esse viam?
 Hæc mea militia est: gerimus, quæ possumus, arma:
 Dextraque non omni munere nostra vacat.
 Si mihi non valido torquentur pila lacerto,
 Nec bellatoris terga premuntur equi;
 Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense;
 His habilis telis quilibet esse potest.
 At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar,
 Nomina, per titulos ingredimurque tuos.
 Ergo ades, & placido paulum mea munere vultu
 Respice, pacando si quid ab hoste vacas.

Fe-

Februa Romani dixerè piamina patres:
 Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
 Pontifices ab rege petunt, & flamine lanas:
 Queis veterum lingua Februa nomen erat.
 Quæque capit listor domibus purgamina certis,
 Torrida cum mica farra, vocantur idem.
 Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura,
 Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
 Ipse ego Flaminiam poscentem Februa vidi:
 Februa poscenti pinea virga data est.
 Deniq; quodcumq; est, quo corpora nostra piantur,
 Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
 Mensis ab his dictus, secta quod pelle Luperci
 Omne solum lustrant, idque piamen habent.
 Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
 Tunc cum ferales præteriere dies.
 Omne nefas, omnemque mali purgamine causam
 Credebant nostri tollere posse fenes.
 Græcia principium moris dedit: illa nocentes
 Impia lustratos ponere facta putat.
 Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
 Cæde per Æmonias solvit Acastus aquas.
 Vectam frænatis per inane draconibus Ægeus
 Credulus immerita Phasida fovit ope.
 Amphiaraides Naupactoo Acheloo,
 Solve nefas, dixit; solvit & ille nefas.
 Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
 Fluminea tolli posse putatis aqua!
 Sed tamen [antiqui ne nescius ordinis erres]
 Primus, ut est, Jani mensis & ante fuit.
 Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni:
 Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.
 Primus enim Jani mensis, quia Janua prima est,
 Qui facer est imis Manibus, imus erat.
 Postmodo creduntur spatio distantia longo
 Tempora bis quini continuasse viri.
Pincipio mensis Phrygiæ contermina matri,
 Sospita delubris dicitur aucta novis.

Nunc

Est tamen & ratio, Cæsar, quæ moverit illum;
 Erroremque suum quo tueatur habet.
 Quod fatis est utero matris dum prodeat infans,
 Hoc anno statuit temporis esse fatis.
 Per totidem menses à funere conjugis uxor
 Sustinet in vidua tristitia signa domo.
 Hoc igitur vidit trabebat cura Quirini,
 Cum rudibus populis annua jura daret.
 Martis erat primus mensis, Venerisque secundus,
 Hæc generis princeps, ipse ille pater.
 Tertius à senibus, juvenem de nomine quartus,
 Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
 At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras;
 Mensibus antiquis addidit ille duos.
NE tamen ignores variorum jura dierum:
 Non habet officium lucifer omnis idem:
 Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur:
 Fastus erit, per quem lege licebit agi.
 Nec toto perslare die sua jura putaris;
 Qui jam fastus erit, mane nefastus erat.
 Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari,
 Verbaque honoratus libera Prætor habet.
 Est quoque quo populum jus est includere septis:
 Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
 Vendicat Ausonias Junonis cura kalendas:
 Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
 Nonarum tutela Deo caret: omnibus istis
 (Ne fallare cave) proximus, ater erit.
 Omen ab eveniu est, illis nam Roma diebus
 Marte sub averfo tristitia damna tulit.
 Hæc mihi dicta semel totis hærentia Fastis,
 Ne feriem rerum scindere cogar, erunt.
 Ecce tibi faustum, Germanicæ, nuntiat annum;
 Inque meo primus carmine Janus adest.
 Jane biceps, anni tacite labentis origo,
 Solus de superis qui tua terga vides;
 Dexter ades ducibus, quorum secunda labore
 Otia terra ferax, otia pontus habet.

Dexter

Dexter ades, patribusque tuis, populoque Quirini;
 Et refera nunc candida templa tuo.
 Prospera lux oritur, linguisque, animisque favete;
 Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
 Lite vacent aures, insanaque protinus absint
 Jurgia: differ opus, livida turba, tuum,
 Cernis, odoratis ut luceat ignibus Æther?
 Et fonet accensis spica Cilisia focus?
 Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
 Et tremulum summam spargit in æde jubar.
 Vestibus intactis Tarpeas iter in arces:
 Et populus festo concolor ipse suo est.
 Janque novi præeunt fasces, nova purpura fulget;
 Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
 Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
 Quos aluit campis herba Phallica suis.
 Juppiter, arce sua totum cum spectet in orbem,
 Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
 Salve festa dies, meliorque revertere semper;
 A' populo rerum digna potente coli.
 Quem tamen esse deum dicam te, Jane biformis;
 Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
 Ede simul causam, cur de cælestibus unus,
 Sitque quod à tergo, sitque quod ante, vides?
 Hæc ego cum sumptis agitare mente tabellis,
 Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
 Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
 Bina repente oculis obtulit ora meis.
 Extimui: sensique metu riguisse capillos,
 Et gelidum subito frigore pectus erat.
 Ille tenens baculum dextra, clavemque sinistra;
 Edidit hos nobis ore priore sonos:
 Disce metu posito Vates operose dierum,
 Quod petis, & voces percipe mente meas.
 Me Chaos antiqui (nam iter res prisca) vocabant;
 Accipe, quam longi temporis acta canam.
 Lucidus hic aer, & quæ tria corpora restant,
 Ignis, aqua, & tellus, unus acervus erant.

A 3

Ut

Ut semel hæc rerum fecerit lite suarum,
 Inque novas abiit massa soluta domos:
 Altum flamma petit: propior locus æera cepit:
 Sederunt medio terra, fretumque loco. (les,
 Tunc ego, qui fueram globus, & sine imagine mo-
 In faciem redii, dignaque membra deo.
 Nunc quoq; confusæ quoniam nota parva figuræ est,
 Ante quod est in me, postque videtur idem.
 Accipe quæsitæ quæ causa sit altera formæ;
 Hanc simul ut noris, officiumque meum:
 Quicquid ubique vides, Cælum, Mare, Nubila, Terras
 Omnia sunt nostra clausa, patentque manu
 Me penes est unum vasti custodia mundi,
 Et jus vertendi cardinis omne meum est.
 Cum libuit pacem placidis emittere testis,
 Libera per tutas ambulat illa vias.
 Sanguine letifero totus miscbitur orbis,
 Ni teneant rigidæ condita bella feræ.
 Præsideo foribus cæli, cum mitibus Horis:
 It, redit officio Juppiter ipse meo.
 Inde vocor Janus; cui cum Cereale sacerdos
 Imponit libum, farraque mista sali:
 Nomina ridebis, modo namque Patulcius idem,
 Et modo sacrificio Clusius ore vocor.
 Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
 Nomine diversas significare vices.
 Vis mea narrata est: causam nunc disce figuræ:
 Jam tamen hæc aliqua tu quoque parte vides.
 Omnis habet geminas hinc, atq; hinc janua frontes,
 E quibus hæc populum spectat, at illa larem.
 Utque sedens vester primi prope limina testi
 Janitor egressus introitusque videt:
 Sic ego peripicio cælestis janitor aulae
 Eoas partes, Hesperiasque simul.
 Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
 Servet ut in ternas compita secta vias:
 Et mihi, ne flexa cervicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.

Di-

Dixerat, & vultu, si plura requirere vellem,
 Difficilem mihi se non fore, fastus erat.
 Sumpsit animum, gratesque Deo non territus egi,
 Verbaque sum spectans pauca locutus humum:
 Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
 Qui melius per ver incipiendus erat?
 Omnia tunc florent, tunc est nova temporis ætas,
 Et nova de gravido palmite gemma tumet.
 Et modo formati operitur frondibus arbor,
 Prodit & in summum feminis herba solum:
 Et tepidum volucres concentibus æra mulcent,
 Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
 Tunc blandi soles; ignotaque prodit hirundo,
 Et lutem celsa sub trabe fingit opus.
 Tunc patitur cultus ager, & renovatur aratro;
 Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
 Quæsieram multis; non multis ille moratus,
 Contulit in versus sic sua verba duos.
 Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis:
 Principium capiunt Phæbus, & annus idem.
 Postea mirabar, cur non sine litibus esset
 Prima dies: Causam percipe, Janus ait:
 Tempora commisi nascentia rebus agendis,
 Totus ab auspicio ne foret annus iners.
 Quisque suas artes ob idem delibat agendo;
 Nec plus quam solitum testificatur opus.
 Mox ego: Cur, quamvis aliorum numina placem,
 Jane, tibi primum thura, merumque fero?
 Ut possis aditum per me, qui limina servo,
 Ad quoscumque voles, inquit, habere Deos
 At: cur læta tuis dicuntur verba Kalendis,
 Et damus alternas, accipimusque preces?
 Tunc Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat,
 Omnia principiis, inquit, inesse solent.
 Ad primam vocem timidus advertitis aures,
 Et primum visam consulit augur avem.
 Tempia patent, auresque Deum: nec lingua caducas
 Concipit ulla preces; dictaque pondus habent.

A 4

De

Deserat Janus; nec longa silentia feci,
 Sed tetigi verbis ultima verba meis:
 Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,
 Et data sub niveo condita mella favo?
 Omen, ait, causa est, ut res sapor ille sequatur;
 Et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
 Dulcia cur dentur, video: stipis adice causam,
 Pars mihi de festo ne habet ulla tuo.
 Risit, & , o quam te fallunt tua sacula, dixit,
 Qui sipe mel sumpta dulcius esse puras.
 Vix ego Saturno quemquam regnante vibebam,
 Cujus non animo dulcia lucra forent.
 Tempore crevit amor, qui nunc est fumimus, habendi:
 Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
 Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis,
 Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
 Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
 Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
 Juppiter angusta vix totus stabat in aede;
 Inque Jovis dextra fistile fulmen erat.
 Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis,
 Pascebatque suas ipse Senator oves.
 Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
 Et fœnum capiti supposuisse, fuit.
 Jura dabat populis posito modo Prætor aratro,
 Et levis argenti lamina crimen erat.
 At postquam fortuna loci caput extulit hujus,
 Et tetigit summo vertice Roma Deos:
 Creverunt & opes, & opum furiosa cupido:
 Et cum possideant plurima, plura petunt
 Quærere ut absument, absumpta requirere certant;
 Atque ipsæ vitis sunt alimenta vices.
 Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda,
 Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
 In pretio pretium nunc est: dat census honores;
 Census amicitias: pauper ubique jacet.
 Tu tamen auspiciam cur sit stipis utile, quæris:
 Curque juvent nostras æra vetusta manus.

Æra dabant olim; melius nunc omen in auro est:
 Victaque concessit prisca moneta novæ.
 Nos quoque tēpla juvant, quamvis antiqua probemus,
 Aurea: majestas convenit ista Deo.
 Laudamus veteres; sed nostris utimur annis:
 Mos tamen est æque dignus uterque coli.
 Finierat monitus: placidis ita rursus, ut ante,
 Clavigerum verbis alloquor ipse Deum:
 Multa quidem didici: sed cur navalis in ære
 Altera signata est, altera forma biceps?
 Noscere me duplici posses in imagine, dixit,
 Ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
 Causa ratis superest. Thuscum rate venit in amnem;
 Ante pererrato falcifer orbe Deus.
 Hac ego Saturnum memini tellure receptum:
 Cælitibus regnis ab Jove pulsus erat.
 Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
 Dicta fuit Latium terra, latente Deo.
 At bona posteritas puppim formavit in ære;
 Hospitis adventum testificata Dei.
 Ipse solum colui, cujus placidissima lævum
 Radit arenosi Tybridis unda latus.
 Hic, ubi nunc Roma est, incædua sylva virebat:
 Tantaque res paucis pascua bubus erat.
 Arx mea collis erat, quem vulgus nomine nostro
 Nuncupat, hæc ætas Janiculumque vocat.
 Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
 Esset, & humanis numina mista focis.
 Nondum justitiam facinus mortale fugarat:
 Ultima de Superis illa reliquit humum.
 Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat;
 Nullus erat justis reddere jura labor.
 Nil mihi cum bello; pacem, postesque tuebar.
 Et clavem ostendens, Hæc, ait, arma gero.
 Præferat ora Deus: tunc sic ego nostra resolvit,
 Voce mea voces eliciente Dei.
 Cum tot sint Jani, cur stas sacratus in uno,
 Hic ubi templa foris juncta duobus habes?

Ille manu mulcens propexam ad pectora barbara,
 Protinus Oebalii rettulit arma Tati.
 Utque levis custos armillis capta Sabinis
 Ad summæ Tatios duxerat arcis iter.
 Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
 Arduus in valles per fora Clivus erat.
 Et jam contigerat portam, Saturnia cujus
 Dempserat oppositas invidiosa feras:
 Cum tanto veritus committere numine pugnam;
 Ipse meæ movi callidus artis opem.
 Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi:
 Sumque repentinas ejaculatus aquas.
 Ante tamen madidis subjeci sulfura venis,
 Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
 Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis,
 Quæ fuerat, tuto reddita forma loco est.
 Ara mihi posita est parvo conjuncta facello;
 Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
 At cur pace lates, motisque recluderis armis?
 Nec mora, quæsitæ reddita causa mihi est.
 Ut pateant populo reditus ad bella profecto,
 Tota patet dempta janua nostra sera.
 Pace fores obdo, ne qua discedere possit:
 Cæsareoque diu numine clausus ero.
 Dixit, & attollens oculos diversa tuentes,
 Aspezit toto quidquid in orbe fuit.
 Pax erat, & vestri, Germanice, causa triumphî,
 Tradiderat famulus jam tibi Rhenus aquas:
 Jane, face æternos pacem, pacisque ministros,
 Neve suum præsta deserat auctor opus.
 Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere Fastis,
 Sacraverere patres hac duò templa die.
 Accepit Phœbo, nymphaque Coronide natum
 Insula, dividua quam premit amnis aqua.
 Juppiter in parte est, cepit locus unus-utrumque,
 Junctæque sunt magno templa nepotis avo.

Quis vetat & stellas, ut quæq; oriturq; caditq;
 Dicere? promissi pars fuit illa mei.

Feli-

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primum,
 Inque domos superas scandere cura fuit.
 Credibile est illos pariter vitiumque, jocisque
 Altius humanis exeruisse caput.
 Non Venus, & vinum sublimia pectora fregit,
 Officiumve fori, militiæve labor.
 Nec levis ambitio, perfusæque gloria furo,
 Magnarumve fames sollicitavit opum.
 Admovere oculis distantia sidera nostris,
 Ætheraque ingenio supposuere suo.
 Sic petitur cælum: non ut ferat Olfan Olympus;
 Summaque Peliacus sidera tangat apex.
 Nos quoque sub ducibus cælum metabimur illis,
 Ponemusque suos ad stata signa dies.
ERgo ubi nox aderit venturus tertia Nonis,
 Sparfaque cælesti rore madebit humus:
 Octipedis frustra quærentur brachia Cancris
 Præceps occiduas ille subivit aquas.
 Insiterint Nonæ: missi tibi nubibus atris
 Signa dabunt imbres exorient Lyra.
 Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis
 Janus Agonali luce piandus erit.
 Nominis esse potest succinctus causa minister;
 Hostia cælitibus quo feriente cadit.
 Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
 Semper (agone) rogas, nec nisi jussus agis.
 Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
 Nomen Agonale credit habere diem.
 Pars putat hoc festum præscis Agnalia dictum,
 Una fit ut proprio littera dempta loco.
 An, quia prævisos in aqua timet hostia cultros,
 A pecoris lux est ipsa notata metu?
 Pars etiam, fieri solitis ætate priorum
 Nomina de ludis Græca tulisse diem.
 Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
 Veraque judicio est ultima causa meo.
 Utque ea nunc certa est, ita Rex placare sacrorum
 Nævina lanigeræ conjuge debet ovis.

A 6

Vi-

Victima, quæ dextra cecidit victrice; vocatur;
 Hostibus à domitis hostia nomen habet.
 Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
 Far erat, & puri lucida mica falis.
 Nondum pertulrat lacrymatas cortice myrrhas
 Acta per æquoreas hospita navis aquas.
 Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
 Nec fuerant rubri cognita fila croci.
 Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
 Et non exiguo laurus adusta sono.
 Si quis erat, factis prati de flore coronis,
 Qui posset violas addere, dives erat.
 Hic, qui nunc aperit percussis viscera tauri,
 In sacris nullum culter habebat opus.
 Prima Ceres avidæ gavisâ est sanguine porcæ,
 Ultra suas merita cæde nocentis opes.
 Nam fata vere novo teneris lactentia succis
 Eruta fetigeræ comperit ore suis.
 Sus dederat pœnas, exemplo territus hujus
 Palmite debueras abstinuisse caper.
 Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
 Talia non tacito dicta dolore dedit:
 Rode caper vitem; tamen hinc cum stabis ad aram,
 In tua quod spargi cornua possit, erit.
 Verba fides sequitur: noxa tibi deditus hostis
 Spargitur effuso cornua, Bacche, mero.
 Culpa Sui nocuit, nocuit quoque culpa capellæ:
 Quid bos? quid placidæ commeruistis oves?
 Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
 Viderat inceptos destituisse favos.
 Cærulea quem genitrix ægre solata dolentem,
 Addidit hæc dictis ultima verba suis:
 Siste, puer, lacrymas; Proteus tua damna levabit
 Quoque modo repares, quæ penere, dabit.
 Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
 Impediant geminas vincula firma manus.
 Pervenit ad vatem juvenis: resolutaque somno
 Alligat æquorei brachia capta senis.

Hic

Ille suam faciem transformat, & alterat arte:
 Mox domitus vinclis in sua membra redit;
 Oraque cærulea tollens rorantia barba,
 Qua, dixit, repares arte requiris apes?
 Obrue mactati corpus tellure juvenici:
 Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
 Justa facit pastor; fervent examina putri
 De bove: mille animas una necata dedit.
 Pavit ovis pratium, verbenas improba carpsit,
 Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus.
 Quid tuti superest? animam cum ponat in aris
 Lanigerumque pecus, ruricolæque boves?
 Placat equo Persis radius Hyperiona cinctum,
 Ne detur celeri victima tarda Deo.
 Quod semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
 Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
 Extâ canum Triviæ vidi libare Sapæos,
 Et quicumque tuas accolit, Æme, nives.
 Cæditur & rigido custodi ruris atellus:
 Causa pudenda quidem, sed tamen apta Deo.
 Festa Corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
 Tertia quæ solito tempore bruma refert.
 Dij quoque cultores in idem venere lycæi,
 Et quicumque loci non alienus erat.
 Panes, & in Venerem Satyrorum prona juvenus;
 Quæque colunt amnes, solaque rura deæ.
 Venerat & senior pando Silenus atello;
 Quique rubro pavidas inguine terret aves.
 Dulcia qui dignum nemus in convivâ nacti,
 Gramina vestitis accubuere toris.
 Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam,
 Miscendas large rivus agebat aquas.
 Najades effusis aliæ sine pectinis usu,
 Pars aderat comptis arte manique comis,
 Illa super furas tunicam collecta ministrat:
 Altera diffuso pectus aperta sinu.
 Exerit hæc humerum; vestes trahit illa per herbas;
 Impediunt tenores vincula nulla pedes.

Hinc

Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
 Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris:
 Te quoque inextinctæ, Silene: libidinis urunt:
 Nequitia est, quæ te non finit esse senem.
 At ruber hortorum deus, & tutela Priapus
 Omnibus ex illis Lotide captus erat.
 Hanc cupit, hanc optat: solam suspirat in illam;
 Signaque dat nutu, sollicitatque notis.
 Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam,
 Irrisum vultu despicit illa suo.
 Nox erat, & vino somnum faciente, jacebant
 Corpora diversis victa sopore locis.
 Lotus in herbosa sub acernis ultima ramis,
 Sicut erat lusu lasa, quievit humo.
 Surgit amans, animamque tenens, vestigia furtim
 Suspense digitis fert taciturna gradu.
 Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ,
 Ipse sui status ne sonet aura, cavet.
 Et jam finitima corpus librabat in herba:
 Illa tamen multi plena soporis erat.
 Gaudet; & à pedibus tracto velamine, vota
 Ad sua felici cœperat ire via.
 Ecce rudens rauco Sileni vector afellus,
 Intempestivos edidit ore sonos.
 Territa confurgit Nympe, manibusque Priapum
 Rejicit; & fugiens concitat omne nemus.
 At deus obscæna nimium quoque parte paratus,
 Omnibus ad Lunæ lumina risus erat.
 Morte dedit panas auctor clamoris: & hæc est
 Hellespontiaco victima grata deo.
 Inactæ fueratis aves solatia ruris,
 Assuetum sylvis, innocuamque genus:
 Quæ facitis midos, & plumis ova fovetis,
 Et facili dulces editis ore sonos.
 Sed nihil ista juvant: quia linguæ crimen habetis:
 Dique patant mentes vos aperire suas.
 Nec tamen hoc fallum est: nam Dis, ut proxima
 quæque est,

Nvnc

Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
 Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est:
 Juveruntque deos indicis exta sui.
 Ergo sæpe suo conjux abducta marito
 Uritur in calidis alba Columba focis.
 Nec defensa juvant capitolia, quod minus anser
 Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
 Nocte deæ noctis cristatus cæditur ales,
 Quod tepidum vigili provocat ore diem.
 Interea Delphin clarus super æthera sydus
 Tollitur, & patriis exeret ora vadis.
Postera lux hyemem medio discrimine signat:
 Equaque præteritæ, quæ superabit, erit.
Proxima prospiciet Tithono aurora relicto,
 Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
 Te quoque lux eadem, Turni soror, æde recepit;
 Hic ubi virginea campus obitur aqua.
 Unde petam causas horum, moremque sacrorum?
 Diriget in medio quis mea vela frecto?
 Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum:
 Propositoque fave, ne tuus erret honos.
 Orta prior Luna (de se si creditur ipsi)
 A magno tellus Arcade nomen habet.
 Hinc fuit Evander, qui quamquam clarus utroque,
 Nobilior sacrae sanguine matris erat.
 Quæ simul æthereos animo conceperat ignes,
 Ore dabat pleno carmina vera dei.
 Dixerat hæc nato motus instare sibi que,
 Multam præterito tempore nacta fidem.
 Nam juvenis nimium vera cum matre fugatus
 Deserit Arcadium, Parrhasiumque larem.
 Cui genitrix fletu: Fortuna viriliter, inquit,
 (Siste, puer, lacrymas) ista ferenda tibi est.
 Sic erat in fati: nec te tua culpa fugavit,
 Sed deus: offenso pulsus es urbe deo.
 Nec meriti pœnam pateris, sed numinis iram:
 Et aliquid magnis crimen abesse malis.
 Conscia mens ut cuique subest, ita concipit intra

Pe-

Pectora pro facto spemque, metumque suo.
 Nec tamen ut primus inceres, mala talia passus:
 Obruit ingentes ista procella viros.
 Passus idem, Tyriis qui quondam pulsus ab oris
 Cadmus in Aonia constitit exul humo.
 Passus idem Tydeus, & idem Pagaseus Iason:
 Et quos præterea longa referre mora est.
 Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor,
 Ut volucris vacuo quicquid in orbe patet.
 Nec fera teipestas toto tamen horret in anno:
 Et tibi [crede mihi] tempora veris erunt.
 Vocibus Evander firmata mente parentis,
 Nave secat fluctus, Helperiamque tenet.
 Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
 Egerat, & Thufcis obviis ibat aquis.
 Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Tarenti,
 Aspicit, & sparsas per loca sola casas.
 Utque erat, immixtis puppim stetit ante capillis,
 Continuitque manum torvæ regentis iter.
 Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
 Pineæ non sano terpede texta ferit.
 Neve daret saltum properans insilire ripæ,
 Vix est Evandri vixque retenta manu.
 Dijque petitorum (dixit) salvete locorum,
 Tuque novos cælo terra datura Deos.
 Fluminaque, & fontes, quibus utitur hospita tellus,
 Et nemorum Nymphæ, Najadumque chori.
 Est bonis avibus visi natoque mihi que;
 Ripaque felici tacta sit ista pede.
 Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
 Juraque ab hac terra cetera terra petet?
 Montibus his olim totus promittitur orbis:
 Quis tantum fati credat habere locum?
 Et jam Dardaniæ tangent hæc litora pius:
 Hic quoque causa novi foemina Martis erit.
 Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
 Indue: non humili vindice cæsus eris.
 Victa tamen vinces, eversaque Troja resurges:
 Obruet

Obruet hostiles ista ruina domos.
 Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
 Non minor hic toto est altior orbe cinis.
 Jam pius Æneas sacra, & sacra altera patrem
 Afferet: Iliacos accipe Vesta Deos.
 Tempus erit cum vos, orbemque tuebitur idem,
 Et fient ipso sacra colente Deo.
 Et penes Augustos patriæ tutela manebit:
 Hanc fas imperii fræna tenere domum.
 Inde nepos, natulque Dei [licet ipse recuset]
 Pondera cælesti mente paterna feret.
 Utque Ego perpetuis olim sacrabor in aris,
 Sic Augusta novum Livia numen erit.
 Talibus ut dictis nostros descendit in agros,
 Substitit in medio præscia lingua sono.
 Puppibus egressus Latia stetit exul in herba;
 Felix exilium cui locus ille fuit.
 Nec mora longa fuit; stabant nova testæ: nec alter
 Montibus Ausoniis Arcade major erat.
 Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros,
 Fmensus longi claviger orbis iter.
 Dumq; hæc hospitium domus est Tegeæa, vagantur
 Incustoditæ læta per arva boves.
 Mane erat; excussus somno Tiryntius hospes
 De numero tauros sensit abesse duos.
 Nulla videt taciti quærens vestigia furti:
 Traxerat aversos Cacus in antra boves:
 Cacus Aventinæ timor, atque infamia sylvæ,
 Non leve finitimis, hospitibusque malum.
 Dira viro facies, vires pro corpore, corpus
 Grande: pater monstri Mulciber hujus erat.
 Proque domo longis spelunca recessibus ingens
 Abdita, vix ipsis inveniendæ feris.
 Ora super postes, affixaque brachia pendent,
 Squallidaque humanis ossibus albet humus.
 Servata male parte bonum, Jove natus abibat;
 Mugitum rauco furta dedete sono.
 Accipio, revocamur, ait; vocemque secutus